

Processos populars de seguretat comunitària a Catalunya: transformant les violències als barris

NORA MIRALLES CRESPO^{1,2}
nmiralles@centredelas.org

SANDRA MARTÍNEZ DOMINGO¹
smartinez@icip.cat

¹ Institut Internacional Català per la Pau (ICIP)
² Centre Delàs

Resum

L'abordatge públic de la seguretat a Catalunya ha tendit a responsabilitzar-ne un nombre limitat d'actors tècnics, vinculats a regidories específiques i als cossos policials i d'emergències. Això té un impacte en la percepció de seguretat de la ciutadania, la qual adopta una distància respecte a allò que succeeix als seus barris i afecta la seva quotidianitat, i alhora influeix en dinàmiques socials de ruptura de vincles, manca de cohesió social i segregació.

Aquesta tendència ha intentat redreçar-se des de la mateixa institució, de forma localitzada i heterogènia, amb l'obertura d'espais concrets, com les juntes de seguretat o la implementació de processos de coproducció de polítiques i de col·laboració entre ciutadania i cossos policials. Paral·lelament, s'han engegat processos populars de seguretat comunitària, inspirats en experiències concretes dels Estats Units i d'Amèrica Llatina i moviments internacionals per la desinversió, la desmilitarització o l'abolició policial. Són dues les preguntes que guien la reflexió d'aquest article: 1) Per què *despolicialitzar* la gestió dels conflictes i les violències mitjançant l'acció comunitària? i 2) Com equilibrar responsabilitat i acció política amb el reconeixement i espai per a l'acció social?

L'article fa un recorregut per les visions sobre seguretat comunitària i analitza dues experiències veïnals, una centrada en la construcció de seguretat comunitària a Manresa, i una segona contra la segregació escolar a Salt. Mitjançant la revisió d'aquestes experiències i de projectes pioners en altres territoris, s'intenta establir-ne l'abast, limitacions i potencial impacte en la transformació de les violències dels seus contextos particulars a l'hora d'innovar en el camp de la seguretat.

Paraules clau: seguretat comunitària, despolicialització, barris, acció popular, transformació.

1. Introducció. Visions contraposades sobre la participació comunitària en la gestió de la seguretat

La seguretat comunitària posa la mirada en la construcció de seguretat, des de les relacions veïnals, i pretén estar en consonància amb l'exercici més directe de la democràcia: la participació. D'una banda, busca socialitzar l'Estat i, d'altra, empoderar la societat, augmentant-ne la responsabilització i ampliant-ne la presa de decisions.

El compromís i l'autogestió comunitària dels conflictes són tan antics com la humanitat mateixa i precedeixen el naixement de l'Estat liberal modern i el seu pacte fundacional de protecció a canvi d'obediència. Tanmateix, la conceptualització de la seguretat comunitària com a línia teòrica i política no agafarà entitat pròpia fins als anys 80 del segle XX, influïda, en part, per la consolidació de l'enfocament ampli de la Seguretat Humana, que estendrà el concepte de seguretat més enllà de l'Estat i de les amenaces existencials tradicionals i instarà a posar el focus en individus i comunitats com a objectes i subjectes de la seguretat (PNUD, 1994). Aquesta visió apuntarà més enllà de les taxes de delinqüència i de la violència més directa, afegint de forma pionera com a factors d'inseguretat altres manifestacions de violència social, com la debilitació dels vincles comunitaris i el creixent aïllament personal, especialment a Occident.

Aquest procés d'obertura teòrica i pràctica del camp de la seguretat implicarà l'assumpció de noves prioritats i la reformulació del que s'entén per risc i amenaça, expandint els actors rellevants per a les polítiques i les accions que proveeixen seguretat. Dins de les noves prioritats, començarà a adquirir importància l'erradicació dels factors de risc social associats al delictes i a la violència en totes les seves formes, inclosa l'estructural. Tot plegat, s'emmarcarà en un context d'incertesa econòmica i de desdiferenciació social (Wacquant, 2001) que fomentarà el deteriorament de les relacions i de l'entramat organitzacional, i un esquinçament de vincles expressats en dinàmiques d'exclusió social. Alhora, es reprendrà l'abordatge del delictes com un tipus de disfunció o violència associat a la desigualtat, que la criminologia marxista dels anys

20 ja havia posat sobre la taula. S'introduirà, també, la importància de connectar les violències en l'esfera pública i privada (Whitzman, 2008), trencant aquesta estricta divisió que posava el focus de la resposta únicament en allò que succeïa a l'espai públic. Aquesta tendència comportarà la diferenciació entre seguretat, conflicte, violència i delictes, exposant alhora la necessitat d'introduir altres actors de seguretat més enllà de la institució policial, incloses les comunitats (Trejos i Ximena, 2009).

La seguretat comunitària no és, en cap cas, un paradigma unívoc. Les crides al retorn als valors i la governança comunitària provenen de visions i posicions polítiques diverses, inclús contraposades. Aquesta diversitat es deu possiblement al caràcter difús del mateix concepte de *comunitat* (Sampson, 2004). A grans trets, els diversos enfocaments i pràctiques es poden agrupar en dos models: un vinculat al dret a la seguretat i un altre vinculat a la seguretat mitjançant la garantia dels drets. L'aproximació a un model o altre varia en funció de la definició de seguretat i l'abast de la problemàtica que aborden, la relació amb la institució i els cossos policials, la centralitat del delictes, del càstig o de la reparació en la resposta, la voluntat de transformar les desigualtats i l'estructura que les perpetua i, fins i tot, de la mateixa conceptualització de la comunitat i l'objectiu amb què aquesta es mobilitza. En funció d'aquests punts de partida, l'apel·lació a la comunitat es concretarà en unes o altres formes: des de la participació en el disseny i en el desplegament de polítiques públiques (coproducció), la col·laboració ciutadania-institució o veïnat-polícia, fins a l'autoprotecció de la seguretat, sigui des del reforçament de la resposta punitiva (vigilantisme i patrulles veïnals) o des d'una resposta emmarcada en la garantia de drets i justícia transformadora, com la mediació i l'organització per a la resolució de necessitats materials i simbòliques.

Les diferents nocions sobre la seguretat comunitària condicionaran com s'operativitza aquest paradigma. Des d'algunes visions, la seguretat

comunitària remet a “un model concret de seguretat que té en compte el ciutadà en la formulació i verificació de les polítiques de seguretat” (Brotat, 2002:9) i que beu de l’oposició entre els models policials anglosaxó i continental europeu, en què el primer seria un model “al servei de la comunitat”, on la policia “és un producte de les demandes socials, de manera que la societat s’autoregula amb un mínim ús de la força”. Mentre que, en el model de policia continental o al servei de l’Estat, la policia té com a finalitat la protecció i extensió del poder polític i la repressió dels comportaments políticament desviats, que coexisteix amb la persecució del delictes. En aquest sentit, és freqüent que bona part de l’enfocament comunitari es basi en l’anomenada policia de proximitat o policia comunitària, la qual desplega un conjunt d’estratègies de base preventiva i metodologies operatives caracterit-

zades per una atenció a les necessitats de la ciutadania, especialment les relacionades amb la delinqüència (Capell, 2019).

Des d’altres visions més àmplies i holístiques, moltes erigides des d’Amèrica Llatina, la seguretat comunitària remetria a la “prevenció i abordatge de tota violència i dany, incloent-hi danys intencionats, no intencionats, delictes, autoviolència i suïcidi, en què el rol de lideratge el pren la mateixa comunitat” (Quebec WHO Collaborating Centre on Community Safety Promotion, 2007:1). Alhora, el debat encès arran de les protestes a Ferguson¹ i a altres ciutats estatunidenques ha obert la porta a plantejar formes de seguretat desvinculades de la institucionalitat i liderades estrictament per la comunitat, recuperant formes històriques de protecció i obrint debats profunds sobre l’abast actual de la seguretat comunitària.

2. Oportunitats i riscos de la coproducció de polítiques

La coproducció de la seguretat pot ser entesa com l’enfortiment de la comunitat com a actor clau en el disseny, planificació, desplegament i avaluació de les polítiques públiques de seguretat. La conveniència d’involucrar les poblacions i la comunitat ha estat present en la literatura acadèmica i, tímidament, en la pràctica política des dels anys 60 del segle XX, especialment en el marc d’incrementar la legitimitat de les institucions encarregades del control i de la prevenció de la criminalitat (Dammert, 2001). Una relació d’efectivitat que ha adquirit un paper creixent i que queda palesa en obres de referència sobre seguretat comunitària que constaten com, al llarg de diverses dècades als Estats Units, la inversió en desenvolupament del teixit comunitari ha contribuït notablement al descens de la delinqüència (Sharkey, 2018). Així, la participació comunitària per a la prevenció del delictes

pot minvar el risc de ser victimitzat, reduint al mateix temps la sensació d’inseguretat, entesa com “el temor personal i col·lectiu de patir un fet victimitzador o un delictes” (Pegoraro, 2002). Aquesta responsabilització conjunta del govern i de la ciutadania té, addicionalment, potencial per millorar el desplegament dels béns i serveis públics, la qualitat de la democràcia (Payan, 2015), la reducció de costos i la generació de confiança entre ciutadania i institucions (Sześciło, 2017), inclosa la institució policial.

En algunes conceptualitzacions de la coproducció de polítiques en l’àmbit de la seguretat es parteix d’una relació entre comunitat i institució policial en la qual l’empoderament comunitari seria principalment un mitjà per disminuir les oportunitats delictives. Aquesta perspectiva s’alinearia amb un model de seguretat ciutadana tradicional, en què

1. Les protestes de Ferguson, Missouri, van iniciar-se el 10 d’agost de 2014, l’endemà del tiroteig mortal de Michael Brown per part d’un policia. El malestar va provocar un important debat als Estats Units sobre el racisme, la militarització i l’ús de la força dins dels cossos policials.

la centralitat de l'acció política i policial va encaiminada a combatre la delinqüència i, més específicament, els delictes contra la propietat o patrimonials a l'espai públic. Alguns estudis apunten que les iniciatives de *Community Policing* per intercanviar informació sobre activitats delictives han pogut incrementar la seguretat en territoris urbans, sobretot en delictes infradenunciats, com ara la violència de gènere o la ciberdelinqüència (Li, 2017).

D'altra banda, la seguretat vehiculada com a emergència ha actuat com a catalitzador de reclams de més control social estatal i en l'àmbit local, però també ha auspiciat el fenomen de les patrulles ciutadanes o veïnals i el *vigilantisme*². Les evidències sobre el seu impacte real són imprecises i poc sistemàtiques i el possible increment de seguretat resultant radicaria en l'efecte dissuasori de la manipulació de l'entorn per reduir les oportunitats de delinquir i, en segon lloc, en l'enfortiment dels mecanismes de control social. Si bé les pressions informals poden condicionar que els individus s'ajustin a les normes socials i que augmenti el nivell d'informació que té la policia per respondre a situacions delictives, el resultat principal sovint és el desplaçament de la delinqüència a diferents barris o zones, o un canvi en la tipologia delictiva (Tompson et al., 2020) (Tseloni, 2006).

Si bé es poden entendre com un símptoma de cohesió comunitària, aquest tipus de dinàmiques veïnals tenen un efecte perjudicial en els vincles de solidaritat i confiança entre els membres de la comunitat, promovent un tipus de vigilància altament invasiva en la vida privada, que alimenta la construcció social de la por (Ávila, 2011) i converteix l'espai públic en "espai defensable". Aquest fenomen es tradueix en una responsabilització individual i col·lectiva de la protecció del mateix territori i es basa, entre altres, en la detecció de la presència de "persones estranyes" i en la intervenció directa abans o durant la comissió d'un delictes, personalment o contactant amb les autoritats (Newman, 1973). Aquest abordatge desdibuixa els límits entre la policia comunitària i la comunitat actuant com a policia, que passen a ser difusos i mòbils (Aniyar, 1999),

en una sort d'externalització de l'acció policial. Els riscos de deixar en mans de persones no professionals el proveïment de seguretat implica un potencial major d'abús de poder i desproporció, així com l'ús per part d'aquestes patrulles del seu rol com a vigilants de barri per a introduir el seu propi règim de "seguretat" fora del control estatal (Sześciło, 2017). Alhora, hi ha evidència d'accions de patrulles veïnals que contribueixen a l'estigmatització de minories ètniques (Brewer i Grabosky, 2014), religioses o dissidència política, de gènere i sexual (Laris, 2019). En casos com els esmentats, l'empoderament comunitari en el control i la reducció de la delinqüència pot acabar generant un risc greu pels drets humans fonamentals i per la integritat física de determinats subjectes i grups.

De la mateixa manera, cal tenir també presents les maneres en què la cohesió veïnal pot actuar com a forma de privilegi o d'acumulació d'avantatges, provocant una certa desconexió o "ceguesa" cap a la vida dels "altres". En contextos altament segregats i desiguals en què les classes més enriquides no estan situades necessàriament prop de zones més empobrides, és important desenvolupar polítiques i processos que atenuïn les desigualtats i les conseqüents geografies diferencials de cohesió i de conflicte i que pretenguin reduir, en primer lloc, les fractures socioespacials (Méndez et al., 2020).

Així mateix, és important destacar que l'ús dels índexs de delinqüència per justificar mesures securitàries o d'exclusió econòmica, estigmatització, segregació i violència policial, ha reforçat la percepció entre alguns grups poblacionals que l'Estat no només no protegeix determinades comunitats, sinó que les victimitza (Kaba, 2021). Aquesta percepció ha minat, en determinats barris i zones, la confiança en les institucions que proveeixen seguretat, facilitant el sorgiment de processos comunitaris de seguretat, autocura i justícia transformadora des de les mateixes minories.

2. Segons el *Legal Information Institute de la Cornell Law School*, s'entén per vigilanisme "les activitats para-policials no autoritzades realitzades per persones sense autorització legal, sovint motivades pel desig de buscar retribució per les injustícies percebudes". <https://law.cornell.edu/wex/vigilantism>

3. Problematització de la seguretat col·lectiva: reforma, desinversió i despolicialització

L'assassinat de l'adolescent afroamericà Michael Brown a mans de la policia l'any 2014 a Ferguson (Estats Units) va veure néixer un moviment pels drets civils i contra la violència policial anomenat Black Lives Matter ("les vides negres importen"), que va transcendir les fronteres del país (Johnson, Pelly et al., 2022). Un efecte d'aquest moviment va ser l'impuls global, molt més enllà de les fronteres dels Estats Units, de propostes com la desinversió en pressupostos policials, la reorientació d'aquests fons al desenvolupament, a mecanismes socials i a la seguretat comunitàries o, directament, l'abolició del poder policial i de les institucions carceràries.

Per a aquests moviments emergents, l'accent en la taxa de criminalitat com a indicador clau de la seguretat de la comunitat i els sistemes legal i penal com a mitjans principals per assolir-la, resulta excessivament limitat. En primer lloc, aquest focus passa per alt les veus i les experiències de les persones més afectades per la violència, inclosa la violència policial i estructural, així com la desproporció en les ràtios d'empresonament d'unes poblacions respecte a d'altres (Ghandnoosh, 2023). En segon lloc, una taxa baixa de criminalitat no implica necessàriament que els residents percebin que la seva comunitat és segura. Altres factors, com l'alarma mediàtica i l'entorn físic, personal i social, també juguen un paper clau a l'hora de donar forma a la percepció sobre la seguretat. Cal considerar, a més, la xifra negra dels delictes, és a dir, aquella que no s'arriba a denunciar ni a quantificar, que varia en funció de factors com el gènere i l'origen ètnico-racial (Sarria Agudelo i Astorquiza Bustos, 2023), i que és especialment alta a les àrees on els residents experimenten nivells elevats de persecució i violència policial (Evans et al., 2022; Slocum et al., 2023).

En tercer lloc, la centralitat del delictes genera una visió de la seguretat que pot ser concebuda com

a insuficient perquè tendeix a reflectir les prioritats de l'aplicació de la llei, la discreció policial i la voluntat de denunciar delictes (Movement for Black Lives i GenForward, 2023). Es pot donar, per tant, la situació que els indicadors de seguretat capturats per les dades del sistema legal i penal no s'alineï amb les prioritats, valors o preocupacions de la comunitat, tal com reflecteixen diverses enquestes³.

Ahora, aquests moviments emergents han recuperat la idea, renovant la proposta de la Seguretat humana i dels Estudis crítics en seguretat, que el proveïment de seguretat pública ha d'abordar qüestions estructurals que perpetuen la delinqüència i que la policia no pot solucionar, incloent-hi la pobresa, la discriminació racial, la construcció del gènere o l'accés desigual al sistema sanitari, la segregació escolar, l'atur i la manca de perspectives laborals o d'accés a l'habitatge. La violència urbana respon a vectors com "la frustració i el menyspreu social, com una resposta contra un medi que imposa una autoimatge degradada" (Renault, 2002). Per tant, és la desigualtat i l'exclusió les que agreugen la inseguretat, que a canvi perpetuen un cercle viciós de pobresa i violència (SWC, 2007). Es tracta d'una idea que també es trasllada, de forma transversal en aquests moviments, en la crítica a les institucions carceràries i el seu paper real en el proveïment de seguretat i la reducció del crim. L'augment de la ràtio d'empresonament als Estats Units, fins i tot disparat en alguns casos, hauria contribuït menys al descens de la criminalitat que altres factors socials i econòmics (Roeder et al., 2015).

Com s'ha apuntat anteriorment, en termes de propostes alternatives a la visió hegemònica de la relació entre seguretat, policia i comunitat, aquests moviments presenten demandes diverses i heterogènies, que van des de l'exigència d'una reforma de les institucions i de la desin-

3. Entre elles, l'*Enquesta ICIP 2023*, sobre convivència i seguretat a Catalunya, que reflecteix que a la societat catalana li preocupa d'igual manera la delinqüència ordinària que la corrupció, la crisi econòmica i el canvi climàtic, relacionades amb la visió àmplia de la seguretat. <https://www.icip.cat/wp-content/uploads/2023/11/Enquesta-ICIP-2023.pdf>

versió en departaments de policia, armament i tecnologies de control, a l'abolició del sistema punitiu. Tanmateix, una de les característiques comunes que els travessen és la crida ampliada

a l'autoorganització comunitària per a l'abordatge i gestió dels conflictes i d'una seguretat pública que no depengui del sistema legal penal⁴.

4. Processos populars de seguretat comunitària: aproximació i abast

L'expansió global de discursos profundament crítics amb les polítiques i receptes tradicionals en seguretat pública coincideix en el temps amb una “fugida cap al dret penal (Pérez Cepeda, 2023)”. Un auge reaccionari que promou la retirada de l'estat del benestar i que patrocina un model d'intervenció penal expansiu, que ha portat a una multiplicació de les tipificacions delictives i l'enduriment de penes. Aquesta “ideologia de la inseguretat”, que cauteritza la divisió entre ciutadans i delinqüents, genera una situació que es concreta en dotze “indicadors de canvi”: el declivi de l'ideal de la rehabilitació; el ressorgiment de les sancions punitives i la justícia expressiva⁵; la generalització del temor al delictes; el retorn a la víctima; la preeminència de la protecció del públic vers els riscos; la politització i tendència populista de les polítiques; la reinvençió de la presó com a institució indispensable; la transformació de la teoria criminològica de la “cura” dels individus al “control social”; la reformulació de la infraestructura de la prevenció del delictes i l'expansió de la policia comunitària; la comercialització del control del delictes; la incorporació de tecnologia gerencial; i la sensació permanent de crisi (Garland, 2001). D'alguna manera, quan l'Estat assumeix la total responsabilitat sobre aquestes qüestions i intenta, a més, ser un estat preventiu, no només necessita actuar quan l'amenaça ja està instaurada, sinó que ha de controlar i supervisar permanentment la societat

i els seus individus per avançar-se a les amenaces i pot així acabar controlant, fins i tot, aquelles conductes que no són sospitoses. És d'aquesta manera que es construeix l'imperatiu securitari (Wacquant, 2015).

En oposició a aquesta tendència, els processos populars de seguretat comunitària s'orientarien a la transformació profunda de les condicions que generen inseguretat mitjançant la mobilització comunitària. A l'Amèrica Llatina, aquest tipus de processos estan vinculats amb l'anomenat “desenvolupament comunitari”, un procés orientat a enfortir la participació i organització de la població en la recerca de respostes pròpies per a la millora del seu entorn immediat, sota els principis de cooperació i ajuda mútua col·lectiva (Mendoza, 1989). La influència de les propostes i del pensament de Paulo Freire entorn de l'educació i la pedagogia popular es condensen, a partir dels anys 70 del segle XX, en l'adopció de la “promoció popular” com a variant del desenvolupament comunitari. L'objectiu d'aquests programes no serà la inserció de les persones marginades al sistema, sinó la transformació del sistema a partir del qual es genera la marginalitat i el subdesenvolupament (Romero, 2013). En conseqüència, es prioritzaran les aliances amb moviments socials i comunitats indígenes i camperoles, entre d'altres.

4. És a dir, la promoció del que als Estats Units s'anomena “estratègies comunitàries per a la seguretat pública”, a l'Amèrica Llatina “desenvolupament comunitari” o “promoció popular” i que per a Catalunya proposem anomenar —en la línia de com s'autodefineix l'experiència manresana referenciada en aquest article—, “processos populars de seguretat comunitària”.

5. Per “justícia expressiva” s'entén, a la literatura contemporània de la sociologia del càstig, una forma de funcionament de la justícia penal que col·loca en un primer pla la tasca d’“expressar”, justament, la ira i el ressentiment provocats pel delictes a través de la cara simbòlica del càstig, sense intentar articular mesures destinades a fi de la reducció del delictes.

Des d'aquesta perspectiva, la comunitat es constitueix com a subjecte quan les persones tenen consciència crítica de les relacions asimètriques presents a la societat i assumeixen com a camí possible la participació en processos de transformació social emancipatoris (Pérez Díaz et al., 2019). Així, els processos populars de seguretat comunitària s'orientarien a la satisfacció de les necessitats des de la defensa dels drets humans, a la recuperació del control dels mateixos conflictes, a l'enfortiment de l'organització i solidaritat comunitària i a la cura dels espais públics. Tot plegat implicaria la disminució de la por al delictes i de la percepció d'inseguretat i la desestimulació de l'acció policial (Aniyar, 2003).

A més de la pedagogia popular, una altra de les característiques comunes a aquests processos és l'aposta per les alternatives a la justícia retributiva. Les pràctiques restauratives i la justícia reparadora o transformadora són una resposta a la delinqüència, injustícia, violència o conflicte, que se centra principalment a reparar els danys causats per l'acció i a restaurar, en la mesura del possible, el benestar de totes les persones implicades, a més d'en la implicació a la comunitat que ha habilitat, silenciada o intervingut en el dany (Bankhead i Brown, 2023). Són processos restauratius perquè busquen restituir el poder, la propietat i la presa de decisions als afectats directament pel dany, en lloc de transferir tota la responsabilitat i el control sobre el procés a l'Estat o als professionals del dret. Un concepte que pot explicar el funcionament de la dinàmica que regeix aquest tipus de processos és el d'"eficàcia col·lectiva". Davant del mite de la comunitat com a quelcom uniforme i dels barris com a zones on es comparteixen lligams íntims i emocionals, es proposa una definició del barri i la comunitat basada en la construcció de confiança i la voluntat compartida del veïnat per intervenir i aconseguir el control social (Sampson, 2008). El concepte d'eficàcia col·lectiva veïnal recull el vincle entre cohesió, confiança i expectatives d'acció compartides, fent èmfasi en les creences comunes i en la capacitat del veïnat d'unir-se per a un objectiu.

Existeixen en l'actualitat diversos projectes que s'organitzen en l'àmbit comunitari per prevenir la violència, intervenir quan s'està produint un

dany, promoure l'assumpció de responsabilitats i transformar els individus i la societat per construir comunitats segures. El llegat de les comunitats indígenes i nadiues al continent africà i llatinoamericà, que han prioritzat històricament formes de justícia restaurativa, ha inspirat l'actual emergència d'aquest paradigma a les comunitats afrodescendents dels Estats Units (Davis, 2024). Trobem iniciatives contra els homicidis intracomunitaris o per la reducció de danys amb població consumidora de drogues i treballadores sexuals a Baltimore⁶ o per l'autodefensa i l'autoprotecció de seguretat per a les comunitats trans i queer de Central Brooklyn, a Nova York (Dixon, 2015). Especialment rellevant és l'experiència de la Comissió de Seguretat del barri d'Acapatzingo, a Ciutat de Mèxic, on viuen al voltant de 4.000 persones en una cooperativa d'habitatge autoconstruït (Pizaña i Lozano, 2021). La Comissió de Seguretat és una de les comissions i brigades destinades a sostenir les necessitats de la comunitat en aquest projecte d'autonomia urbana, que es regula sense intervenció institucional. Les eines i accions que regulen la vida social de la comunitat són discutides i aprovades col·lectivament i existeixen protocols de reacció davant d'accidents, robatoris i furt, violències i altres situacions de conflicte social, que només en ocasions molt puntuals impliquen als cossos policials (Pineda, 2013).

6. Projecte Charm City Care Reconnection: <https://www.charmcitycareconnection.org/>

5. Experiències de seguretat comunitària a Catalunya

A Catalunya, l'expansió global de les campanyes crítiques amb el paper de la seguretat tradicional i de la policia van arribar, a partir de 2020, en forma de crides a la reforma del model policial, centrades sobretot en la necessitat d'adopció de codis ètics i de mecanismes de transparència i control a imatge d'altres estats europeus. Alhora, s'han posat en marxa en els darrers anys campanyes entorn de l'ús de material antiavalots en esdeveniments de masses, especialment de les pilotes i bales de goma⁷ i d'altres tecnologies considerades “no letals” com les pistoles tàser⁸. De manera paral·lela, el novembre de 2021 es va posar en marxa la comissió d'estudi sobre el model policial al Parlament de Catalunya.

Fins al juliol de 2024, fruit en part d'aquest debat, l'aposta política a les institucions catalanes va en la línia de garantir un model policial de proximitat, accessible i transparent. En aquest sentit, es busca promoure la participació del ciutadà vers la seva pròpia seguretat, fent-lo corresponsable mitjançant consells i mesures de prevenció, i a partir d'espais com les oficines de relacions amb la comunitat.

Cal tenir present que els cossos policials catalans han patit en els darrers anys una ampliació de l'objecte del treball policial, que ha anat de la delinqüència a la convivència. Aquesta translació ha suposat que les policies adoptin un rol d'intervenció social, equiparant així les seves funcions amb els serveis promoguts per les polítiques socials (sanitat, educació, serveis socials). Si bé aquestes són estratègies en la línia del *Community Policing* que busquen enderrocar les barreres de desconfiança que tradicionalment han separat el cos policial del cos social, alhora que ampliar el coneixement sobre les comunitats,

aquest gir en l'actuació policial suposa una mutació profunda sobre els coneixements tècnics, els rols i les funcions de la policia, així com una entrada que pot resultar intrusiva en escenaris i camps propis del veïnatge i dels professionals de l'àmbit social, com educadors de carrer, mediadors, treballadors socials i psicòlegs.

En aquest sentit, el gir preventiu, l'expansió de funcions policials i certes dinàmiques que resulten discriminatòries, com les batudes per perfil racial a població racialitzada, a venedors ambulants i jovent migrat, han estat la porta d'entrada al debat sobre la seguretat per a les veus més crítiques amb el paper històric i actual de la institució policial. Les experiències que es descriuen a continuació, es basen en aquesta problematització i busquen altres maneres d'interpretar i proveir seguretat des de les necessitats quotidianes i l'enfortiment dels llaços comunitaris.

XARXA D'ESTRUCTURES POPULARS I COMUNITÀRIES - A L'AGUAIT | MANRESA

A Manresa, la percepció d'auge dels discursos securitaris i la col·locació de dotze càmeres de videovigilància als carrers del Barri Antic de la ciutat van propiciar, la tardor de 2021, la urgència del moviment popular de la ciutat de reflexionar i donar resposta a la qüestió de la seguretat⁹. Poc després, la Xarxa d'Estructures Populares i Comunitàries (XEPC) de la ciutat, que agrupa set col·lectius que treballen des de l'educació popular, el suport mutu i la cobertura comunitària de necessitats¹⁰, organitzaven unes primeres trobades de les quals van sorgir més de cent propostes de seguretat des d'una visió diametralment

7. Campanya Stop Bales de Goma: <https://stopbalesdegoma.wordpress.com/>

8. Campanya Stop Taser: <https://stoptaser.wordpress.com/>

9. El cas de Manresa és, probablement, un dels més representatius a Catalunya de l'actual auge dels discursos antipunitius i crítics amb la seguretat tradicional. Tanmateix, hi ha múltiples experiències rellevants que alimenten aquest i altres processos, com ara la recuperació veïnal de narcopisos al Raval per acabar amb aquesta activitat nociva pel barri (Iborra, 2018) o l'aposta per la creació d'un centre de reducció de danys per a persones amb drogodependències al casc antic de Valls (ACN, 2023).

10. Web de la Xarxa d'Estructures Populares i Comunitàries de Manresa: <https://estructurespopulares.org/>

oposada a l'hegemònica¹¹. La XEPC apostava així per estendre activament la responsabilització veïnal en els conflictes de convivència, dinàmica que ja havia practicat en els darrers sis anys en l'abordatge de violències socials, especialment de violències masclistes, des de la justícia restaurativa i l'antipunitivisme (Col·lectiu Aamas, 2022). Es tracta d'una pràctica de mediació transformadora que la XEPC havia desenvolupat, també, autogestionant els conflictes de convivència als nou blocs *okupats* de la Plataforma d'Afectades per les Hipoteques i el Capitalisme (PAHC) de Manresa, que donen sostre a més de dues-centes persones, desescalant conflictes que podrien haver acabat en agressions cap a jovent migrat o mediant entre famílies de joves involucrats en una baralla a l'artèria comercial de Manresa (Fontanals, 2023).

Fruit de la percepció de l'augment del racisme social i institucional cap a una part rellevant de la ciutadania manresana, promogut entre d'altres per la ideologia securitària en expansió, el gener de 2023 neix el procés popular de seguretat comunitària "A l'aguait". En el seu programa, publicat el setembre de 2024, A l'aguait confronta les actuals polítiques de seguretat, que considera basades en "el càstig, el control social i l'augment de funcions i d'efectius policials, que només se centra en les conseqüències d'alguns conflictes i violències socials, oblidant les seves causes profundes¹²". El procés té actualment dues línies d'acció actives: una campanya de denúncia dels actors que alimentarien la percepció d'inseguretat entre la població (empreses d'alarmes, partits polítics, mitjans de comunicació, agents veïnals) i un grup de promoció de diàlegs en espais amb conflictes pel seu ús i de formació de lideratges veïnals en mediació i facilitació de conflictes. En aquest sentit, les campanyes del procés popular tenen com a objectiu confrontar la ideologia que instrumentalitza la inseguretat i la incertesa per expandir la presència i les funcions policials, així

com el negoci de les tecnologies de vigilància. Una de les darreres accions en aquesta línia va ser l'assenyalament a l'empresa de seguretat i alarmes Securitas Direct, a través d'una acció a la seva seu manresana, l'abril de 2023¹³. Alhora, la iniciativa ha impulsat trobades veïnals en diferents barris amb l'objectiu de generar cohesió veïnal i de promoure la regulació democràtica i participativa dels espais públics¹⁴. Emmirallades en les experiències de justícia restaurativa i seguretat comunitària transformadora del continent americà, A l'aguait ha llançat propostes concretes en els àmbits de la cobertura de necessitats materials (habitatge, subministraments, treball), la relació entre l'ús de l'espai públic i els vincles entre la comunitat que habita aquest espai, les addiccions i el patiment psíquic, l'educació com a part fonamental de la vida en comunitat, la mediació i les pràctiques restauratives, la seguretat antiracista i feminista i la responsabilitat dels mitjans de comunicació (A l'aguait, 2024).

Una particularitat d'aquest procés és la desvinculació total, orgànica i econòmica, de la institució i la voluntat activa de despolicialització en sectors socials, educatius, teixit associatiu i espai públic. Tanmateix, per la configuració de la ciutat, és un procés amb incidència institucional, política i social. El darrer cas rellevant, en aquest sentit, és la resposta a la inquietud que va aflorar, l'estiu del 2024, per la presència intensiva al centre de la ciutat de persones amb drogodependències i patiment psíquic, en situació també d'exclusió social, que generaven conflictes de convivència a l'espai públic. Mentre que algunes formacions d'extrema dreta van intentar instrumentalitzar el malestar veïnal, orientant-lo a propostes en la línia del punitivisme, A l'aguait va apostar públicament per una resposta des de la salut comunitària i l'abordatge integral del conflicte, basat en el desplegament d'equips experts en intervenció sanitària i social amb persones del perfil afectat. La proposta va permejar un grup

11. Recollides en la publicació "Mirades alternatives a la seguretat" (2022) i disponible a: <https://estructurespopulars.org/wp-content/uploads/2022/11/Mirades-Alternatives-CAT.pdf>

12. A l'aguait, programa públic a: https://drive.google.com/file/d/1c3-PjnhjKtt_1uAerYYv6Y8GRFzsHW5Q/view

13. Fontanals, P. (15/04/2023). "A l'aguait llança la campanya "Qui ens vol insegures?" assenyalant Securitas Direct". Nació Manresa. Accessible a: https://nacioidigital.cat/manresa/societat/a-laguait-llanca-la-campanya-qui-ens-vol-insegures-assenyalant-securitas-direct_1779500_102.html

14. Usuari de Twitter d'A l'aguait (20/05/2024). <https://x.com/alaguaitmanresa/status/1792637805471920417>

de l'oposició municipal, que la va presentar al govern municipal, i que finalment la va fer seva¹⁵.

Salt'educa | SALT

Pel que fa a Salt, fins al 2024 era un dels municipis de més de cinc mil habitants amb un major índex de segregació escolar (Granyer, 2023), vinculada a qüestions com la desigualtat socioeconòmica entre els barris, la discriminació racial i la desigual distribució de l'alumnat vulnerable i el no vulnerable entre centres públics i privats.

Parlem de segregació escolar quan “en un mateix barri o ciutat els seus centres educatius escolaritzen majoritàriament un determinat perfil d'alumnat que no es correspon estadísticament amb la composició socioeconòmica i cultural de la població de la zona en què estan ubicats. És a dir, quan alguns centres acumulen alumnat pertanyent a sectors socials posseïdors d'un capital social i instructiu per sobre de la mitjana, mentre que altres concentren alumnat pertanyent a sectors socials desfavorits” (Besalú, 2017). L'escolarització socialment desequilibrada està vinculada estretament amb el risc d'abandonament prematur, així com amb el sorgiment de problemes de convivència i de seguretat. La segregació resulta un factor afavoridor de la discriminació social, que afecta al seu torn al respecte per la diversitat i a la creació de les xarxes de vincles a l'etapa adulta, esdevenint una població amb grans mancances de cohesió. Això impacta de manera directa en la sensació d'inseguretat i implica una pèrdua de capital humà (Cermi, Save the Children, Secretariado Gitano, 2020)

Paral·lelament, és freqüent que el creixement de ciutats com Salt impliqui que determinades franges de la població, especialment les persones migrades, empobrides i els adolescents i joves, siguin percebudes com a vectors d'inseguretat.

La reurbanització es planifica així alimentant un mercat econòmic de serveis de seguretat¹⁶. Aquests dos fenòmens indueixen el que s'anomena “l'urbanisme de la por”, on una sèrie de sistemes sociotècnics (dispositius, normes jurídiques, institucions polítiques i comportament social) contribueixen també a la divisió de la ciutat, tant socialment com físicament (Pattaroni i Pedrazzini, 2010). D'aquesta manera, proliferen entorns basats en una ordenació física i simbòlica de la ciutat que fractura, on les escoles estan hipersegregades perquè els seus barris estan aïllats per estructures de classe i de raça i per dinàmiques d'estigmatització.

La consciència sobre aquests impactes i la manca d'acció institucional contra la segregació escolar, porta al naixement, el 2016, de Salt'educa, una iniciativa impulsada per l'Espai Antiracista Salt-Girona, membres de diferents associacions de famílies d'escoles, comunitat socioeducativa, teixit veïnal i moviment popular, que pren la responsabilitat de treballar per acabar amb la segregació escolar al municipi en un moment en què “la segregació escolar era una realitat tan normalitzada que no era objecte de debat” (Salt'educa, 2023). Per a les seves membres, “la segregació fa que tots els infants perdin oportunitats educatives; que no aprenguin a conviure en la diversitat i hi hagi por i desconfiança envers les persones diferents. Són objectius de convivència que després reverteixen directament en la cohesió social del municipi” (Salt'educa, 2023).

La plataforma ha organitzat, al llarg de la seva existència, activitats i conferències obertes al públic i campanyes de sensibilització, que prenen força en les èpoques en què es fan les matriculacions en escoles i instituts. En són exemples la campanya “Compartim poble, compartim escola!”¹⁷, la campanya “A l'hora d'escolaritzar els nostres fills i filles, quina escola triem?” o la mobilització “Salt diu prou”¹⁸. També va impulsar la gimcana adreçada al personal docent “I tu, quin

15. Galindo, F. (24/07/2024). “Manresa prepara un grup d'intervenció social contra les drogodependències”. *Regió 7*. Accessible a: <https://www.regio7.cat/manresa/2024/07/24/manresa-prepara-grup-d-intervencio-105990003.html>

16. PAM Vila de Salt 2023-2027. Actuació: Ampliar la xarxa de càmeres de videovigilància a tots els barris. <https://pam.viladesalt.cat/pam-2023-2027/al-costat-de-les-persones-propers-i-transparents/invertir-en-millores-per-a-la-via-publica/garantir-inversions-en-asfaltatge-voreres-reurbanitzacions/ampliar-la-xarxa-de-cameres-de-videovigilancia-a-tots-els-barris>

17. Campanya “Compartim poble, compartim escola”: <https://totsalt.cat/compartim-poble-compartim-escola/>

18. Pladeveya, G. (08/05/2018). “Mobilització per reclamar millores educatives, a Salt” *El Punt Avui*: <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/1389195-mobilitzacio-per-reclamar-millores-educatives-a-salt.html>

Salt veus?” i la campanya “Votes aquí, Matricula’t aquí!” del Col·lectiu d’Escoles contra la segregació. L’entitat va formar part del Pacte contra la Segregació Escolar a Catalunya, contribuint a impulsar el Decret 11/2021, de 16 de febrer, de

la programació de l’oferta educativa i del procediment d’admissió en els centres del Servei d’Educació de Catalunya. Enguany, la iniciativa ha pogut veure els fruits de la seva acció, ja que la segregació s’ha reduït al municipi¹⁹.

6. Conclusions

Les ciutats construïdes originalment per oferir seguretat a tots els seus habitants s’associen avui dia més sovint al perill que a la seguretat (Baumann, 2003). Tant les dinàmiques relacionals com la distribució espacial de les ciutats mitjanes i grans indueixen un univers segregat on l’individualisme i la indiferència comunitària deixa pas a una desconfiança generalitzada que atia la inseguretat. El retorn d’aquesta ideologia de la por facilita respostes com l’expansió de la penalitat i la militarització de la seguretat i conviu amb l’aposta per una revisió crítica de les polítiques tradicionals. Ja sigui en forma d’obertura d’espais participatius per a la ciutadania des de la institució, de crida a una reforma del model policial en la línia de la transparència i l’adopció de codis ètics, o bé en l’autoorganització comunitària pel proveïment de seguretat a col·lectius que històricament n’han estat exclosos, l’agitació és global i també ha sacsejat el territori català.

Els processos populars de seguretat comunitària, fins i tot en una accepció àmplia que inclogui tota autoorganització veïnal encarada a la transformació de les condicions de seguretat i convivència de la població, són encara una tímida realitat al continent europeu. Tot i això, es troben pràctiques autogestionades per la ciutadania que treballen amb un marc de referència que va més enllà d’una visió restrictiva de la seguretat i que busquen allunyar-se de mecanismes policials i penals. Són iniciatives que es basen en la cohesió social, en la mediació i les pràctiques restauratives, i en la necessitat de responsabilitzar la comunitat en la provisió de seguretat.

La literatura més recent confirma que la confiança social és un dels principals condicionants per a la seguretat, i que la sensació d’inseguretat sembla augmentar a mesura que creix l’obsessió per la pròpia seguretat. De la mateixa manera, la fragmentació de l’entorn comporta un augment de la por. La percepció social d’amenaça continua esdevé així la base per a la mobilització de dispositius de seguretat clàssics, però no respon a les taxes de criminalitat. Habilitar espais i processos perquè les comunitats defineixin per elles mateixes què entenen per seguretat facilita una priorització local d’accions i intervencions que contribueixin realment tant a l’avenç d’una seguretat objectiva per al conjunt de la població com a millorar substancialment la percepció de seguretat.

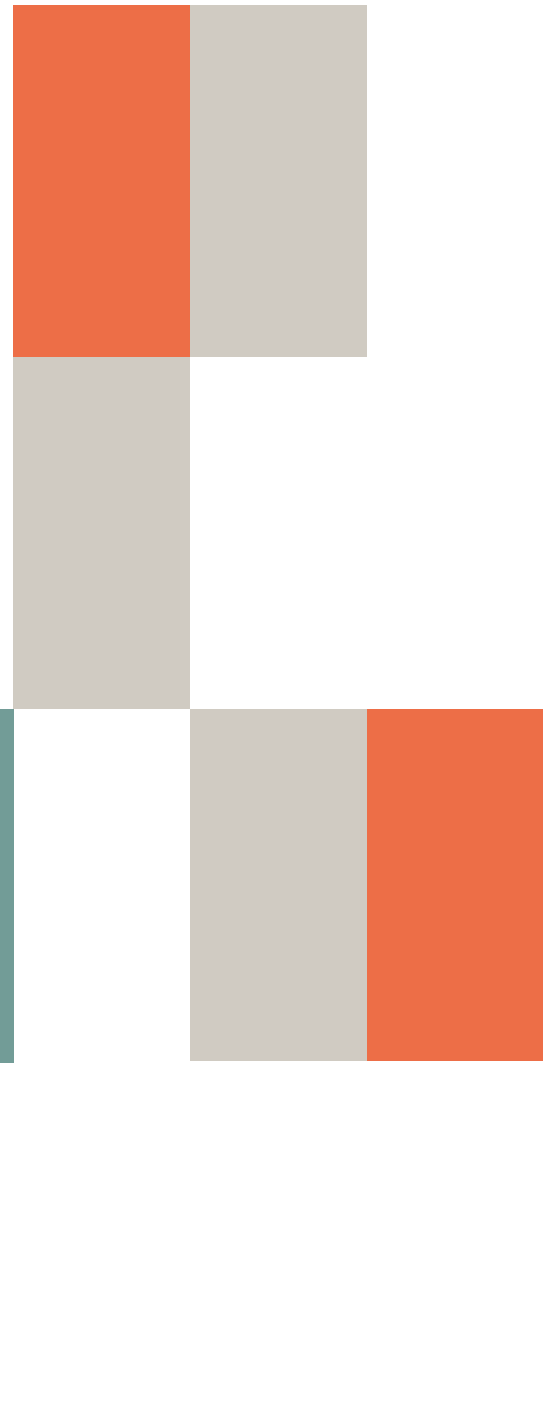
En tot cas, sense un abordatge crític del procés de coproducció i de participació comunitària que contempli les causes estructurals de la delinqüència i de la violència, es facilita l’establiment d’una “comunitat vigilant” que relaciona indicadors com la pobresa, l’atur o la renda amb l’augment de la delinqüència, i que naturalitza el resultat del procés d’exclusió, erigint en sospitosos permanents a les persones en situació d’exclusió i marginalitat, i construeix la prevenció sobre la base de la protecció enfront d’aquests subjectes. Per tant, és indispensable que l’enfortiment d’una seguretat comunitària tingui per objectiu una ciutat inclusiva, capaç de calmar els discursos de seguretat i de promoure un urbanisme del reconeixement i la cura, on tothom tingui un lloc digne i els mitjans pacífics per accedir de forma igualitària als serveis i recursos

19. Tot Salt. (12/01/2024). “Salt redueix la segregació escolar notablement des del 2019” <https://totsalt.cat/salt-redueix-la-segregacio-escolar-notablement-des-del-2019/>

que s'hi ofereixen. En aquest sentit, és fonamental atendre la tensió entre ordre i segregació per fomentar accions que treballin la seguretat comunitària també en termes ambientals.

Els casos esmentats en aquest article són un exemple de noves estructures col·lectives que permeten posar en marxa la responsabilitat col·lectiva per resoldre conflictes i prevenir la violència. Sense banalitzar el paper que tenen la realitat delictiva i les violències més físiques i directes en la vivència de la inseguretat, veiem com els problemes generats per la desigualtat econòmica i social, la problematització de les relacions de convivència i dels usos dels espais, sumats a la força de les segregacions, l'aïllament i els estereotips, són factors crucials en la construcció social de la seguretat. Davant d'aquest fet, cal continuar treballant en un model de seguretat que recuperi la prevenció social i la gestió comunitària com uns dels pilars fonamentals.

Referències

ACN. (02/05/2023). Un bar del barri antic de Valls es reconverteix en un punt per a dosificar metadona i acompanyar drogodependents. *Vilaweb*. <https://www.vilaweb.cat/noticies/bar-barri-antic-valls-reconverteix-punt-dosificar-metadona-acompanyar-drogodependents/>

Aniyar de Castro, L. (1999). La participación ciudadana en la prevención del delito. Antecedentes, debates y experiencias. *Capítulo Criminológico*, 27(2).

Aniyar de Castro (2003): *Entre la dominación y el miedo. Nueva criminología y nueva política criminal*. Ediciones Nuevo Siglo.

Ansola, E. (26/11/2021). El Parlament obre el debat i la revisió del model policial. El Punt Avui. <https://www.elpuntavui.cat/politica/article/2064035-el-parlament-obre-el-debat-i-la-revisio-del-model-policial.html>

Ávila, K. (2011). Participación comunitaria y seguridad: primeras reflexiones desde la teoría. *Revista Venezolana de Ciencias Económicas y Sociales*, 17(1), 13-31. Recollit a <https://www.redalyc.org/pdf/177/17731135002.pdf>

Bankhead, T. i Brown, R.V. (2023). La justícia restaurativa, un camí de sanació, a (ICIP) *La cultura del càstig: una mirada crítica*. Revista "Per la Pau", número 41.

Bauman, Z. (2003). *City of fears, city of hopes*. Centre for Urban and Community Research, University of London.

Besalú, X. (10/01/2017). La segregación escolar, un mal evitable. *El Diario de la Educación*. <https://eldiariodelaeducacion.com/2017/01/10/la-segregacion-escolar-un-mal-evitable/>

Brewer, R., & Grabosky, P. (2014). The unraveling of public security in the United States: The dark side of Police-Community Co-Production. *American Journal of Criminal Justice*, 39(1), 139-154. <https://doi.org/10.1007/s12103-012-9194-y>

Brotat, R. (2002). Un concepte de seguretat ciutadana. *Revista Catalana de Sociologia*, 17, 5-25

Capell, J. M. (2019). *Soc regidor de seguretat ciutadana, i ara què? Les principals 150 preguntes*. Associació Catalana de Municipis.

Save the Children, Secretariado Gitano i altres. (2020). Llibret: Alianza por la educación inclusiva y contra la segregación escolar. Disponible a: <https://www.savethechildren.es/sites/default/files/2020-06/AlianzaSegregacion.pdf>

Col·lectiu Aamas (01/04/2022). Con penas y sin glorias: reflexiones desde un feminismo antipunitivo y comunitario. *CTXT*. <https://ctxt.es/es/20220401/Firmas/39365/feminismo-auto-organizacion-barrio-antipunitivismo-comunidades-violencia-machista.htm>

Dammert, L. (2001). Participación comunitaria en la prevención del delito en América Latina. *Centro de Estudios en Seguridad Ciudadana de la Universidad de Chile*. <https://onglacasona.cl/wp-content/uploads/2023/04/Participacion-comunitaria-en-la-prevenci-LUCIA-DAMMERT.pdf>

Dixon, E. (25/08/2015). Building Community Safety: practical steps toward Liberatory Transformation. *TransformHarm.org*. <https://truthout.org/articles/building-community-safety-practical-steps-toward-liberatory-transformation/>

Dobles Trejos, P. X. (2009). Seguridad comunitaria y el rol de la policía. *Revista Latinoamericana de Derechos Humanos*, 20. (1), 99-110. <http://www.revistas.una.ac.cr/index.php/derechoshumanos/article/download/191/150>

Evans, A., Olajide, P. i Clement, J. (2022). Informe: Crime, policing and stop and search: Black perspectives in context. *Crest Insights*. https://64e09bbc-abdd-42c6-90a8-58992ce46e59.usrfiles.com/ugd/64e09b_9b1f-cbf31faf478db21e05fb34bd73b8.pdf

Fontanals, P. (23/09/2023). Batalla campal al Passeig de Manresa per una baralla tumultuària. *Nació Manresa*. https://naciodigital.cat/manresa/societat/batalla-campal-al-passeig-de-manresa-per-una-baralla-tumultuaria_1809668_102.html

Fontanals, P. (15/04/2023). A l'Aguait llança la campanya "Qui ens vol insegures?" assenyalant Securitas Direct. *Nació Manresa*. https://naciodigital.cat/manresa/societat/a-la-aguait-llanca-la-campanya-qui-ens-vol-insegures-assenyalant-securitas-direct_1779500_102.html

Galindo, F. (24/07/2024). Manresa prepara un grup d'intervenció social contra les drogodependències. *Regió 7*. <https://www.regio7.cat/manresa/2024/07/24/manresa-prepara-grup-d-intervencio-105990003.html>

Garland, D. (2001). *La cultura del control. Crimen y orden social en la sociedad contemporánea*. Editorial Gedisa.

Ghandnoosh, N., PhD. (11/10/2023). *One in Five: Ending Racial Inequity in Incarceration*. The Sentencing Project. <https://www.sentencingproject.org/reports/one-in-five-ending-racial-inequity-in-incarceration/>

Granyer, E. (14/12/2023). SalT'educa: el moviment ciutadà que fa d'exemple en la lluita contra la segregació escolar. *Vilaweb*. <https://www.vilaweb.cat/noticies/salteduca-segregacio-escolar-salt/>

Iborra, Y. S. (09/01/2018). Els veïns s'organitzen per acabar amb els "narcopisos" del Raval. *Catalunya Plural*. <https://catalunyaplural.cat/ca/veins-sorganitzen-acabar-narcopisos-raval/>

PNUD. (1994). Informe sobre Desenvolupament Humà del Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994escompletonostats.pdf>

Johnson, L., Pelly, C., Ruhland, E., Bess, S., Dariotis, J.K. i Moore, J. (2022). Reclaiming Safety: Participatory Research, Community Perspectives, and Possibilities for Transformation, 18 *Stan. J. C.R. & C.L.* 192

Kaba, M. (2021). *We Do This "Til We Free Us: Abolitionist Organizing and Transforming Justice"*. Haymarket

Larys, M. (2019). Violent attacks against migrants and minorities in the Russian Federation a *Vigilantism against Migrants and Minorities*. Routledge (pp. 70-85)

Li, M. (2017). Collaborative Governance and Partnerships in Policing. *Open Journal of Social Sciences*, 5, 50-58

Mendoza Rangel, M. C. (1989). *Una opción metodológica para los trabajadores sociales*. Asociación de Trabajadores Sociales Mexicanos, A.C.

Movement for Black Lives (M4BL) i GenForward (2023). Informe: Perspective on Community Safety from Black America. <https://m4bl.org/wp-content/uploads/2023/12/Perspectives-on-Community-Safety-From-Black-America.pdf>

Newman, O. (1973). *Defensible Space*. MacMillan

Pattaroni, L. i Pedrazzini, Y. (2010). Insecurity and segregation: rejecting an urbanism of fear, a Jacquet P., Pauchari R. *Cities: Steering Towards Sustainability*. TERI Press, 177-187.

Payan, T. (2015). The co-production of public safety and organized crime in Mexico. *James A. Baker III, Institute for Public Policy of Rice University*. <https://www.bakerinstitute.org/sites/default/files/2015-09/import/MC-Coproduction-Security-090315.pdf>

Pegoraro, J. S. (2002). Las políticas de seguridad y la participación comunitaria en el marco de la violencia social. *CLACSO, Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales*. <https://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/gt/20101109032656/2pegoraro.pdf>

Pérez Cepeda, A. I. (2023). El Código Penal de la inseguridad. Una involución en la política criminal de signo reaccionario, a *La tensión entre libertad y seguridad. Una aproximación sociojurídica*. Universidad de La Rioja, Colección, n°22.

Pérez-Díaz, A., Santos, M.C., i Castillo, N. (2019). Estrategias comunitarias para la atención a la inseguridad en zonas vulnerables de Ciudad Juárez, Chihuahua, México. *Trabajo Social Hoy*, 87, 99-122.

Pineda, C. E. (2013). Acapatzingo: construyendo comunidad urbana. *Revista Contrapunto*, núm. 3, "Territorios Urbanos en disputa". <https://kutxikotxokotxikitxutik.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/07/acapatzingo-construyendo-comunidad-urbana-contrapunto-3.pdf>

Pizaña, C. i Lozano, E. (13/06/2021). Acapatzingo: el otro mundo en medio de la Ciudad de México. *Desinformémonos*. <https://desinformemonos.org/acapatzingo-el-otro-mundo-en-medio-de-la-ciudad/>

Quebec WHO. (2007). Informe: Collaborating Centre on Community Safety Promotion. https://www.inspq.qc.ca/sites/default/files/publications/846_rapportactivite_2007_ang.pdf

Renault, E. (2002). Précarités sociales et violences urbaines. *Le Passant ordinaire*, 2-3.

Roeder, O.; Eisen, L. B. i Bowling, J. (2015). What Caused the Crime Decline?. *Brennan Center for Justice*

Romero, I. (2013). Tesis: Potencialidad de la formación en educación popular del Centro Memorial Dr. Martin Luther King Jr. para el desarrollo comunitario. Experiencia de la red nacional de educadores y educadoras populares.

Sal'T educa (07/03/2023). El procés dessegregador a Salt: de la invisibilització a la inacció política. *Fundació Bofill*. <https://fundaciobofill.cat/blog/el-proces-dessegregador-a-salt-de-la-invisibilitzacio-a-la-inaccio-politica>

Salcedo, J. S. (09/07/2024). "La justicia restaurativa es una justicia que cura". *Mundo Negro*. <https://mundonegro.es/la-justicia-restaurativa-es-una-justicia-que-cura/>

Sampson, R. (2004). Neighbourhood and community. Collective efficacy and community safety. *New Economy*, núm. 11, 106-113.

Sarria Agudelo, A. F. I Astorquiza Bustos, B. A. (2023). Confianza institucional y la cifra negra de la criminalidad. *Política criminal*, 18(35), 34-61

Sharkey, P. (2018). *Uneasy Peace: the great crime decline, the renewal of city life, and the next war on violence*. W.W. Norton & Co.

Slocum, L. A., Green, C.; Huebner, B. et al (2023). Informe: Redefining community safety in three US counties. *University of Missouri- St. Louis*. <https://safetyandjusticechallenge.org/wp-content/uploads/2023/12/RedefiningCommunitySafetyFinalReport.pdf>

State of the World Cities (SWC). (2007) The millennium development goals and urban sustainability (UN Habitat). *Earthscan Publications*

Stephen P. L. (1987). Citizen Involvement in co-producing safety and security in the community. *Public Productivity Review*. Vol. 10, No. 4 (Summer, 1987), pp. 83-93

Szescilo, D. (2017). Citizen's Co-Production of Public Safety as a Symptom of State Failure: The Case of South African Vigilantism. *Journal of Comparative Urban Law and Policy*. Vol. 1 : Iss. 1, Article 11. <https://readingroom.law.gsu.edu/jculp/vol1/iss1/11>

Tompson, L.; Belur, J. i Giorgiou, N. (2020). Evidencing the impact of Neighbourhood Watch. *University College London*. <https://www.ourwatch.org.uk/sites/default/files/documents/2020-01/Evidencing-the-impact-of-Neighbourhood-Watch%20%281%29.pdf>

Tseloni, A. (2006) Multilevel modelling of the number of property crimes: Household and area effects. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A-Statistics in Society*, 169, Part 2, 205-233).

Valenzuela, J.P., Bellei, C. i De Los Ríos, D. (2010). Segregación escolar en Chile, a Martinic, S. i Elacqua, G. (eds.), *Cambios en la gobernanza del sistema educativo chileno* (pp.257-284, Pontificia Universidad Católica de Chile.

Wacquant, L. (2001). Elías en el gueto negro, a *Parias urbanos. Marginalidad en la ciudad a comienzos de milenio*. Manantial, p. 104-119

Wacquant, L. (2015). Poner orden a la inseguridad. Polarización social y recrudescimiento punitivo, a Garcia, S. i Ávila, D. *Enclaves de riesgo. Gobierno liberal, desigualdad y control social*. Traficantes de sueños.

Whitzman, C. (2008). *The Handbook of Community Safety Gender and Violence Prevention*. Routledge.